

Stowarzyszenie Autorów ZAIKS

DYREKCJA GENERALNA

ul. Hipoteczna 2

00-092 Warszawa

skr. poczt. P-16 00-950 Warszawa

tel. 22 827 60 61-9 centr.

fax 22 828 92 04

e-mail: sekretariat@zaiks.org.pl

Ministerstwo Kultury

i Dziedzictwa Narodowego

Departament Własności

Intelektualnej i Mediów

ul. Krakowskie Przedmieście 15/17

00-071 Warszawa

Wasz znak

Nasz znak

DI/ 2 /13

Data

dnia 15.03.2013 r.

Dot. DWIM/206/13

Szanowni Państwo,

W związku z prowadzonymi konsultacjami społecznymi na temat cywilnych środków egzekwowania praw własności intelektualnej, przedstawiamy stanowisko Stowarzyszenia Autorów ZAIKS, sformułowane według schematu kwestionariusza, będącego podstawą konsultacji.

I. Pytania ogólne

1. Prawa własności intelektualnej mają podstawowe znaczenie dla działalności Stowarzyszenia i podmiotów przez nas reprezentowanych, bowiem Stowarzyszenie jest organizacją zbiorowo zarządzającą prawami autorskimi majątkowymi.
2. Korzystanie z praw, którymi zarządza ZAIKS, ma w przeważającej części charakter korzystania komercyjnego. Skala naruszeń prawa w tym obszarze jest zróżnicowana – oceniamy, że na polu zwielokrotnień mechanicznych obejmuje ok. 20% rynku (m.in. zwielokrotnienia utworów bez zgody autorsko-uprawnionych lub wbrew warunkom umowy licencyjnej, zaniżanie cen sprzedaży raportowanej ZAIKS-owi), na polu reemisji kablowej – ok. 25% (od wielu lat grupa największych operatorów kablowych reemituje utwory bez umowy z ZAIKS-em), na polu wykonań i odtworzeń publicznych – ok. 30%, na polu wyświetlania – ok. 60% (mimo wieloletnich procesów nadal nie rozstrzygnięta jest sprawa uprawnień „organizacji właściwych”, tj. ZAIKS i SFP, choć ZAIKS legitymuje się prawomocnie zatwierdzoną przez Komisję Prawa Autorskiego stawką licencyjną). Skala naruszeń prawa na polu nadań jest niewielka (pojedyncze przypadki), podobnie jak w odniesieniu do wystawień teatralnych utworów z zakresu tzw. wielkich praw. Odrębną sprawą jest kwestia naruszeń prawa w Internecie. Powszechnie ocenia się – i ZAIKS tę opinię podziela – że skala tych naruszeń jest ogromna, choć trzeba mieć na względzie, że korzystanie z utworów w Internecie w dużej części ma charakter korzystania niekomercyjnego.

3. W ostatnich latach ZAiKS wszczyna przed sądami polskimi i bierze udział przeciętnie w około 1200 postępowaniach cywilnych o naruszenie autorskich praw majątkowych. Nie uczestniczyliśmy dotychczas w postępowaniach w sprawach naruszeń praw autorskich na terytorium innych państw członkowskich UE.
4. Dotychczas wszczęliśmy kilka postępowań sądowych dotyczących nielegalnego udostępniania utworów w Internecie (komercyjnego).
5. ZAiKS zarządza autorskimi prawami majątkowymi, a więc informacje o naruszeniu autorskich praw osobistych otrzymuje sporadycznie od autorów, którzy zwracają się o doraźną pomoc (poradę prawną, interwencję).
6. Wszystkie wskazane cele są istotne z punktu widzenia działalności organizacji zbiorowego zarządzania i służą eliminacji podmiotów, które bezumownie korzystają z utworów, chronionych prawem autorskim.
7. System egzekwowania praw autorskich w Polsce nie jest systemem zadowalająco skutecznym – barierą stanowi brak dostatecznego merytorycznego przygotowania sędziów do orzekania w sprawach z tego zakresu i przewlekłość postępowań sądowych (cywilnych, trwających nawet lat 10 i karnych, trwających nawet 3 lata), brak ekspertów, którzy mogliby pełnić funkcje biegłych sądowych w sprawach naruszeń praw autorskich, nieefektywne i długotrwałe działania komorników. Szybkość orzekania w przypadku wszczynania postępowań w trybie nakazowym należy ocenić pozytywnie. Barierą w dochodzeniu roszczeń jest także nieskuteczna egzekucja orzeczeń wydanych w postępowaniach wszczętych na podstawie art. 80 i 105 PrAut (przymuszanie grzywnami do realizacji zobowiązań informacyjnych). Pozytywne jest podniesienie wysokości grzywien wymierzanych w jednym postępowaniu i w jednym postanowieniu.
8. Najbardziej kosztownym elementem postępowań cywilnych są opłaty sądowe.
9. Przygotowanie polskich sądów do rozpoznawania spraw z zakresu prawa autorskiego jest wysoce niedostateczne – sędziowie nie dysponują wiedzą z tego zakresu w stopniu należytym, w związku z tym często powołują dowody z opinii biegłych, których z zakresu własności intelektualnej jest – w skali kraju – niewielu; nie są też samodzielni w dokonywaniu oceny faktycznej i prawnej materiału dowodowego, co skutkuje powielaniem rozstrzygnięć i uzasadnień Sądu Najwyższego, którego orzecznictwo w zakresie prawa autorskiego jest w ostatnich latach niestabilne. Szczególnie rażąco jest brak przygotowania merytorycznego sędziów rozpoznających sprawy karne, traktujących częstokroć sprawy z zakresu prawa autorskiego jako „błaha”. Rozbieżności w orzecznictwie sądów dotyczą spraw z zakresu reemisji, w szczególności prawa twórców do wynagrodzenia autorskiego na tym polu i jego wysokości.
10. Nie mamy takich doświadczeń.

II. Skuteczność i sprawność procedur cywilnych

11. ZAiKS dąży w swej praktyce do pozasądowego rozstrzygania sporów i często zawiera ugody pozasądowe. Ich efektywność jest wysoka, z reguły są wykonywane. Korzystamy także, choć w ograniczonym zakresie, z różnych form arbitrażu oraz mediacji. Dostępność tych mechanizmów jest zadowalająca, choć efektywność – z różnych przyczyn – niewielka. W przypadku mediacji przyczyną takiego stanu jest na ogół zbyt duża polaryzacja stanowisk stron, będących w sporze sądowym, która nie pozwala na osiągnięcie porozumienia. Nasze

dotychczasowe doświadczenia dotyczące rozstrzygania przez Komisję Prawa Autorskiego sporów na tle stosowania tabel wynagrodzeń autorskich i związanych z zawarciem umowy na reemisję (z odpowiednim zastosowaniem procedury Kodeksu postępowania cywilnego o postępowaniu przed sądem polubownym) wykazały, że nie są to postępowania efektywniejsze, niż postępowania sądowe (arbitrzy powiązani są w różnoraki sposób ze stronami, niesprawną jest administracyjna obsługa zespołów orzekających, co wpływa na przewlekłość postępowania, a poza tym ustawodawca przewidział w tych postępowaniach możliwość zaskarżania orzeczeń KPA do sądu powszechnego, co z zasady powoduje przekazanie sprawy sądowi i uruchamianie wieloinstancyjnego postępowania).

12. a) średnio 1-12 miesięcy,
b) postępowanie rozpoznawcze w trybie nakazowym – do 2 miesięcy; postępowanie zwykłe – do 2 lat,
c) średnio 6-18 miesięcy.
13. i 14. Nie widzimy uzasadnienia dla takiej harmonizacji.

III. Roszczenia informacyjne

15. Identyfikacja podmiotów naruszających prawo autorskie w Internecie jest utrudniona ze względu na ich „anonimowość”. Także pośrednicy utrudniają tę identyfikację, powołując się na brak odpowiednich danych lub obowiązujące prawo. Na innych polach eksploatacji podstawowe znaczenie dla dokonania identyfikacji podmiotów ma monitoring rynku za pomocą wszelkich dostępnych środków i w ślad za nim – bezpośrednie kontrole pracowników ZAiKS-u w miejscach korzystania z utworów (np. sklepach, restauracjach) lub siedzibach pośredników (np. w tłocznich płyt). Identyfikacja podmiotu naruszającego prawo dokonywana jest także w trybie art. 80 PrAut (roszczenie informacyjne).
16. Odmowa udostępnienia informacji uzasadniana jest jej brakiem przez użytkownika-naruszyciela praw i niemożnością jej uzyskania wskutek upływu czasu lub powoływaniem się na tajemnicę handlową. Zdarzają się też skomplikowane sytuacje faktyczne, w których wzajemne relacje między wieloma podmiotami są tak ukształtowane, by prawidłowe zidentyfikowanie podmiotów odpowiedzialnych za korzystanie z utworów było utrudnione a czasem wręcz niemożliwe. Należy też zauważyć, że przepis szczególny art. 80PrAut dotyczy wyłącznie roszczeń określonych w art. 79 ust. 1PrAut a więc uzyskanie informacji w tym trybie jest niemożliwe, gdy korzystanie z praw autorskich odbywa się z naruszeniem warunków umownych a także w przypadku, gdy uprawnionemu służy wyłącznie prawo do wynagrodzenia autorskiego. Należy też zauważyć, że procedura egzekucji świadczeń niepieniężnych jest mało skuteczna.

IV. Procedury informowania o zarzucanym naruszeniu prawa

17. i 18. Utrwaloną praktyką ZAiKS-u jest przekazywanie wszystkim podmiotom pośrednio lub bezpośrednio korzystającym z praw autorskich obszernych informacji dotyczących skutków ich działań w sferze prawa autorskiego (np. w ostatnich 10-ciu latach w jednej tylko dyrekcji okręgowej w Katowicach ZAiKS wysłał do użytkowników kilkanaście tysięcy pism

zawierających obszerne treści z zakresu prawa autorskiego). Ta „edukacyjna” działalność ZAiKS-u, obliczona na podnoszenie świadomości prawnej uczestników rynku przynosi, zdaniem naszym, efekty – pozwala na szybszą legalizację pozaprawnych działań, bez konieczności wdawania się w spory sądowe. Jednocześnie oczywistym staje się fakt, że w tych obszarach działalności komercyjnej, w której wykorzystanie utworów muzycznych odgrywa rolę pierwszoplanową, podejmowanie przez użytkowników (dostatecznie poinformowanych o stanie prawnym) działań sprzecznych z prawem ma charakter świadomy, obliczony na maksymalne uzyskiwanie korzyści majątkowych.

W przypadku oczywistego naruszenia przez podmiot prawa autorskiego lub podejrzeń o to naruszenie, bezpośredni kontakt z danym podmiotem jest oczywiście użyteczny – przekazanie mu informacji o fakcie naruszenia, wskazanie uzasadnienia prawnego oceny zdarzenia, wezwanie do zaprzestania bezprawnego działania, ewentualne złożenie propozycji ugodowych stwarza szansę na zakończenie naruszeń prawa i zrekompensowanie szkody wywołanej naruszeniem bez konieczności uruchomienia kosztownej i długotrwałej procedury sądowej oraz zalegalizowanie dalszej działalności. ZAiKS w każdym przypadku stwierdzenia naruszenia prawa lub podejrzeń o to naruszenie podejmuje próbę polubownego zakończenia sprawy. W przypadku konieczności sądowego dochodzenia roszczeń, przedsądowe wystąpienia ZAiKS-u stanowią potwierdzenie świadomego działania użytkownika.

19. Do chwili obecnej interesy twórców reprezentowanych przez ZAiKS realizują poza granicami RP, na podstawie umów o wzajemnej reprezentacji, zagraniczne związki ochrony praw autorskich. Wprowadzenie „procedur informowania” w przypadku podmiotów - naruszcycieli lub pośredników z innych państw członkowskich UE wydaje się użyteczne, bowiem uprawnieni uzyskają proste i czytelne dla wszystkich narzędzie w egzekwowaniu praw. Jednocześnie pozwoli to na unifikację działań wobec naruszcycieli i pośredników, działających w różnych reżimach prawnych, obowiązujących w państwach UE, uwzględniających także różne ustalone zwyczaje.
20. W szczególnych przypadkach procedurom notyfikacyjnym powinny towarzyszyć dodatkowe działania, które pozwolą przerwać działalność naruszającą prawo i ograniczyć zakres wyrządzanej tym działaniem szkody.
21. Wykazanie przez powoda w początkowej fazie procesu, że brak zabezpieczenia pozbawi go możliwości zaspokojenia roszczeń w przypadku wygrania sprawy, jest niezwykle trudne, gdyż wszystkie dowody dotyczące stanu majątkowego pozwanego są w jego gestii. Przesłanka ta brana jest pod uwagę przez sądy także wtedy, gdy podstawą wniosku o zabezpieczenie jest art. 80 ust. 1 pkt 1 PrAut. Ponadto, rozpatrzenie wniosku o zabezpieczenie dodatkowo przedłuża postępowanie (najczęściej z negatywnym dla powoda skutkiem) o przeszło pół roku, gdyż sądy nie respektują ustawowych terminów szybkiego rozpatrzenia takich wniosków. W tej sytuacji ZAiKS negatywnie ocenia usunięcie z Kodeksu postępowania cywilnego art. 753¹ §1 pkt 6.
22. Wyrażna jest tendencja sądów - na tym etapie postępowania - do ochrony interesów pozwanych naruszcycieli prawa w przypadku, gdy powodem jest organizacja zbiorowego zarządzania.
23. Nie mamy doświadczeń w tym zakresie.

24. ZAiKS z zasady kieruje powództwa przeciwko wszystkim podmiotom, które brały udział pośrednio i bezpośrednio w naruszeniu prawa. Sądy różnie orzekają w przedmiocie ich odpowiedzialności. Uzyskiwanie przez te podmioty korzyści ekonomicznych nie jest jedyną przesłanką, którą sądy biorą pod uwagę.
25. Aktywność ZAiKS-u skierowana jest przede wszystkim, zgodnie z oczekiwaniami autorów, na inkasowanie wynagrodzeń autorskich a w przypadku naruszenia autorskich praw majątkowych – na dochodzenie odszkodowań i w przeważającej części dotyczy pól eksploatacji, na których usunięcie skutków naruszenia nie jest możliwe (nadania, reemisja, wykonania publiczne itp.). W takich przypadkach ZAiKS występuje z roszczeniem zakazania naruszytelowi korzystania z utworów chronionych prawem autorskim. Tylko na polu utrwalenia i zwielokrotnienia na nośnikach utworów, którymi ZAiKS zarządza, przed skierowaniem sprawy do sądu ZAiKS domaga się zniszczenia bezumownie zwielokrotnionych nośników a w przypadku niewykonania tego żądania występuje z roszczeniem o odszkodowanie (zapłata odszkodowania zaspokoi szkodę, wyrządzoną naruszeniem autorskich praw majątkowych). Niszczenie nośników następuje na koszt naruszydciela.
26. Wycofanie z obrotu i zniszczenie.
27. Nie.
28. Nie.
29. Z uwagi na problemy z dochodzeniem odszkodowania na zasadach ogólnych Kodeksu cywilnego, ZAiKS dochodzi w procesach naprawienia szkody poprzez zapłatę jednokrotności lub wielokrotności stosownego wynagrodzenia.
30. ZAiKS nie dochodzi wydania uzyskanej korzyści. Udowodnienie wysokości korzyści uzyskanych przez naruszającego najczęściej jest bardzo trudne, bowiem wszystkie niezbędne dane i informacje w tym zakresie są w wyłącznym posiadaniu naruszającego. Przyjmujemy w takim przypadku, że wysokość korzyści uzyskanych przez naruszającego odpowiada wysokości wynagrodzenia autorskiego (wraz z należnymi odsetkami), jakie przysługiwałoby ZAiKS-owi z tytułu umowy licencyjnej, która powinna dotyczyć danego korzystania z utworów.
31. Nie.
32. W praktyce ZAiKS-u to sytuacja najczęstsza – zasądzone odszkodowanie dotyczy „repertuaru ZAiKS-u”, określanego rodzajowo.
33. Tak.
34. To zryczałtowana forma rekompensaty w przypadku wkroczenia w sferę praw bezwzględnych. Łatwy dostęp do utworów (w szczególności dotyczy to Internetu), możliwa ogromna skala bezprawnego korzystania z utworów na współczesnym rynku, trudności dowodowe w dochodzeniu roszczeń na zasadach ogólnych, słabsza z zasady pozycja twórcy – wszystkie te okoliczności przemawiają za uznaniem, iż prawo do wielokrotności stosownego wynagrodzenia to w większości przypadków jedyna możliwość naprawienia szkody przez naruszającego prawa

autorskie. Oczywiście, występuje tu pewien element dotkliwości, ale przez nas traktowany jest nie jako środek represyjny, ale prewencyjny, odstraszający od naruszania prawa.

35. W praktyce, ZAiKS nigdy nie dochodzi odszkodowania z tytułu niezawinionego naruszenia prawa, gdyż najczęściej podmioty są wielokrotnie wzywane do zaprzestania takich działań i mają pełną świadomość bezprawności działania. Tak więc, z żądaniem zapłaty dwukrotności stosownego wynagrodzenia ZAiKS występuje w przypadku zawinionego naruszenia prawa. Jednak nie jest regułą takie żądanie zapłaty, bowiem ZAiKS ma najczęściej do czynienia z podmiotami długotrwale funkcjonującymi na rynku i dąży do ugodowego ułożenia z nimi stosunków umownych na przyszłość. W przypadkach zaś notorycznego naruszania prawa przez podmioty eksploatujące utwory na dużą skalę, wyegzekwowanie odszkodowania w podwójnej wysokości stosownego wynagrodzenia często okazuje się nierealne, gdyż po długotrwałym procesie pozwany nie jest w stanie zaspokoić wysokiego roszczenia i jednocześnie wywiązywać się z bieżących zobowiązań.
36. To ZAiKS jest taką „osobą trzecią”, która działa jako podmiot, któremu prawa zostały powierzone w zarząd lub jako przedstawiciel ustawowy podmiotów, które praw nie powierzyły, bądź też jako negotiorum gestor.
37. Nie.
38. i 39. Nie spotykamy się z przypadkami nadużywania cywilnoprawnych środków egzekwowania praw autorskich. Przeciwnie, praktyka sądów (cywilnych i karnych) w stosowaniu obowiązujących przepisów jest niezwykle ostrożna, co prowadzi do trudności w zapewnieniu należytej ochrony autorsko-uprawnionym.

Z poważaniem

Zastępcą Dyrektora Generalnego

Krzysztof Szuster